

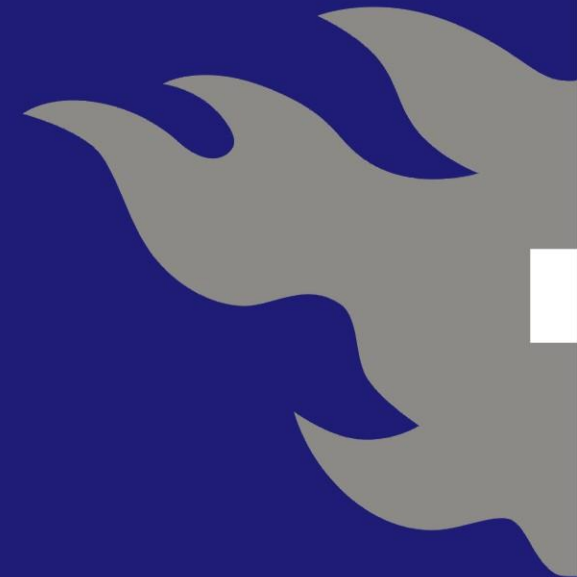

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

ELRC työpaja, Helsinki
19.2.2016

OTT Pirjo Kontkanen
Lakimies, Helsingin yliopisto

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

Avoimen jakamisen poliittisia lähtökohtia ja tavoitteita

Avaamisen esteitä – hallittu avaaminen tavoitteena

Sopimisen ja sopimusten merkityksestä

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

Avoimen jakamisen poliittisia lähtökohtia ja tavoitteita

- Valtiovarainministeriö Avoimen tiedon ohjelma 2013-2015

<http://vm.fi/avointieto>

”Avoimen tiedon ohjelman tavoitteena on ollut vauhdittaa tietovarantojen avaamista maksutta, koneluettavassa muodossa ja avoimin käyttöehdoin yritysten, kansalaisten ja koko yhteiskunnan käyttöön vuosikymmenen loppuun mennessä. Päämääränä on luoda edellytyksiä uudelle liiketoiminnalle ja innovaatioille, vahvistaa demokratiaa ja kansalaisyhteiskuntaa, tehostaa hallintoa ja monipuolistaa koulutuksen ja tutkimuksen käytettävissä olevia tietoaineistoja.”

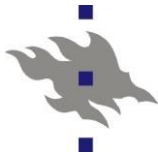
- Avoimen tiedon ja yhteentoimivuuden palvelu

<https://www.avoindata.fi/fi>

Käyttöön Avoin Suomi 2014 –messuilla 15.9.2014.

”Palvelun tavoitteena on tarjota tiedot avatuista tietovarannoista ja yhteentoimivuuden kuvauksista ja ohjeista keskitetysti käyttöön.”

- Avoimen tiedon ohjelmalla on samalla pantu täytäntöön EU:n PSI (Public Sector Information)-direktiivin tavoitteita julkisten tietovarantojen uudelleen käytöstä

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- PSI direktiivi, EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2003/98/EY, annettu 17 päivänä marraskuuta 2003, julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä, muutettu direktiivillä 2013/37/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003L0098-20130717&from=EN>

Tavoitteena mm.

- Käytäntöjen yhtenäistäminen eri maissa
- Uudelleen käytölle yhteiset puitteet

Mutta

- Ei velvoitetta sallia uudelleen käyttöä
 - Ei sovelleta, jos mm. lainsäädännössä määritelty toimittamisesta toisin tai jos asiakirjoihin kohdistuu tekijänoikeuksia
-
- Lähtökohtana näin ollen kansallinen lainsäädäntö

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Keskeinen oikeudellinen kehys Suomessa

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 / Julkisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Henkilötietolaki 22.4.1999/523

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

Julkisuuslaki

- Viranomaisten asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, jollei erikseen toisin säädetä
- Asiakirjan käsite hyvin laaja mm. kirjallinen ja kuvallinen esitys
- Jokaisella oikeus saada tieto/kopio mikäli toisin ei ole säädetty
- Tietoaineistojen luovuttaminen ei kuitenkaan velvollisuus – viranomainen voi luovuttaa
 - kyse
 - ”automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidetty yhteen tai useampaan tietojärjestelmään talletettu merkeistä muodostettu aineisto”
- Julkisuuslain salassapitovelvoitteet muistettava ottaa huomioon

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

* Salassapidettäviä mm.

20) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta, samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa, ja kysymys ei ole kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista;

21) asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai muuta kehittämistyötä tai niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön, tutkimuksen tai kehittämistyön suorittamiselle taikka niiden hyödyntämiselle tai sen asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle haittaa;

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Henkilötietolaki
- Tietosuojavaltuuden ohjaus avoimen datan suunnitelmaa koskien
http://www.tietosuoja.fi/text/fi/index/ratkaisut/tietosuojavaltuudetunohjausavoimendatan_s.html
- Henkilötietojen suojaa koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi niin kauan, kun kyseessä olevat tiedot ovat palautettavissa tunnisteelliseksi tai muutoin välillisesti tunnistettavissa tiettyä henkilöä koskeviksi
- Luovutuksen saajalla oltava oikeus käsitellä henkilötietoja
- Rekisterinpitäjä vastaa siitä, ettei tietoja luovuteta laittomasti
- Henkilötiedot saatettava tunnisteettomaksi – anonymisointi – ennen kuin tietoaineistoja luovutetaan uudelleen käytettäväksi

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Oppaita

Henkilötietojen luovuttaminen viranomaisten henkilörekistereistä

http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetunt_oimisto/oppaat/6Jfpq2GsB/Henkilötietojen_luovuttaminen_viranomaisten_henkilorekistereista.pdf

Salassa pidettävien henkilötietojen luovuttaminen viranomaisen henkilörekisteristä viranomaisen luvalla

http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetunt_oimisto/oppaat/6JfqDAzGZ/Salassapidettävien_henkilötietojen_luovuttaminen_viranomaisen_henkilorekisterista_viranomaisen_luvalla.pdf

- Muista yksityisyyden suoja muutoinkin, esim. henkilöiden valokuvat
Oikeus valokuvata eri asia kuin oikeus levittää kuvaa
Valokuva on henkilötieto, jos henkilö tunnistettavissa

http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetunt_oimisto/oppaat/6JfqOQLTj/Valokuva_ja_yksityisyyden_suoja_henkilötietolain_kannalta_.pdf

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

Tekijänoikeuslaki

- Teos suojan kohteena, kun ylittää teoskynnyksen, itsenäinen ja omaperäinen luovan työn tulos
- Ei pelkkä idea, aihe tai käsittelytapa
- Säännöksiä myös muusta kuin teossuojasta
luettelot, tietokannat, radio- ja televisio-ohjelmat, äänitetuottaja, kuvatallenteen tuottaja ym.
- Tekijänoikeus koskee monenlaista ja monen laatuista aineistoa ei yksinomaan taiteellisia teoksia

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Esimerkkejä teoskynnyksen ylittäneistä teoksista
 - KKO 2005:43: Kielen oppikirjoihin sisältyvät erilliset sanastot
 - KKO 1988:82: Mainoksen luonnos
 - KKO 1988:52: Televisiotoimittajan paikan päällä selostama jalkapallo-ottelu
 - Helsingin HO 1987: Ski-infomoniste
 - Helsingin HO 1989: Yritysjohdon kurssiaineisto
 - Helsingin HO 1991: Rakennuspiirustukset
 - Helsingin HO 1993: Untuvatakkien pesuohjeet
 - Helsingin HO 1994: Suunnistuskartta
 - Turun HO 1985: Tietokoneen käyttöohjeen suomennos
 - Vaasan HO 1985: Postikorttiluettelo
 - Vaasan HO 1997: Matkapuhelimen käyttöohjevihko
- (Lähde: Harenko, Niiranen, Tarkela: Tekijänoikeus, kommentaari ja käsikirja. WSOYpro. Porvoo 2006.)
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuin 16.7.2009 C-5/08 (Infopaq)
11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Teoksen tekijänä pidetään sitä luonnollista henkilöä, joka on tehnyt teoksen.
- Yhdessä tehtyjen aineistojen käytöstä päättävät kaikki tekijät yhdessä - kukaan ei voi yksin päättää yhdessä tehdyn aineiston käyttämisestä
- Muuntelijalla, käännöksen tekijällä ja sillä joka saattaa teoksen muuhun kirjallisuustai taidelajiin oma tekijänoikeus uuteen teokseen
- Teossuojan yleinen voimassaoloaika tekijän elinikä ja 70 vuotta tekijän kuolin vuodesta
myös lukuisia erityissäännöksiä ja aikoja (esim. tietokannat 15 v, tavallinen valokuva 50 vuotta)
- Kaikki valokuvat ovat suojattuja
Oikeuden haltija valokuvaaja
- Data / tieto sinänsä ei ole suojattu – tietokanta suojattu

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Yleisiä työsuhdetekijänoikeussäännöksiä ei ole – oikeudet työsuhteessa kuuluvat tekijöille
- Poikkeus tietokoneohjelmat ja tietokannat työsuhteesta johtuvia tehtäviä täytettäessä tehdyn ohjelman tai tietokannan oikeudet kuuluvat työnantajalle
- Työnantajalla voi olla eriasteisia käyttöoikeuksia käyttöoikeuden laajuus vaihtelee toimialoittain, epäselvää ilman sopimuksia
- Tekijällä yksinomainen oikeus päättää teoksen käytöstä kappaleen valmistaminen ja yleisön saataviin saattaminen
- Myös moraaliset oikeudet otettava huomioon – tekijän nimi mm. mainittava hyvän tavan mukaisesti

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Laissa rajoitussäännöksiä ja säännökset sopimuslisensoista
Antavat rajoitettuja käyttöoikeuksia
Siteeraus ym.

Mutta

- Rajoitussäännökset eivät useinkaan anna riittävän laajoja käyttöoikeusmahdollisuuksia ja useimmiten ne voidaan sivuuttaa sopimuksin – käyttöoikeudet määritelty sopimuksissa
- Tekijänoikeuksien käytöstä yleensä sovittava kirjallisesti oikeudenhaltijoiden kanssa

Kieliaineistojen jakamisen oikeudellinen kehys

- Miten jakaa / antaa uudelleen käytettäväksi
- Creative Commons –lisenssit käyttökelpoisia välineitä
- Julkisen hallinnon suositus
Creative Commons Nimeä 4.0 / CC 4.0 BY
<http://www.jhs-suositukset.fi/suomi/jhs189>
- Ks. myös tutkimusaineistoja koskevat suositukset Avoin tiede / ATT-hankkeessa
<http://avointiede.fi/>

Creative Commons Nimeä 4.0 / CC 4.0 BY teoksille ja tutkimusdatalle

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.fi>

CC0 luopuma metadatalle

<http://creativecommons.org/choose/zero/?lang=fi>

MIT License tietokoneohjelmille <http://opensource.org/licenses/MIT>